

Anvendelse af oplevelsesværdier i planlægningen

Grønne områder i byerne danner rammen om en lang række rekreative oplevelser og aktiviteter. Den rekreative værdi hænger sammen med om et område rummer mulighed for oplevelser og udfoldelse af rekreative aktiviteter, der svarer til de besøgenes behov og ønsker. Et fokus på de besøgenes rekreative oplevelser og præferencer er derfor vigtigt når der planlægges for byens grønne områder. I regi af PartnerLandskab har to kommuner afprøvet et værktøj, som måske kan bruges i den grønne forvaltning.

/ Af Andrej Christian Lindholst, Post Doc, Skov & Landskab
Christine Nuppenau, Parkplanlægger, Københavns Kommune
Bo Seidelin Hune, Landskabsarkitekt, Odense Kommune

Projektet

I regi af PartnerLandskab har Skov & Landskab sammen med Kommunale Park- og Naturforvaltere samt Odense og Københavns Kommuner undersøgt, hvordan

Fakta boks om kortlægning af rekreative oplevelser

- Metoden bygger svensk forskning, der har udpeget 8 hovedtyper af rekreative oplevelser som særligt vigtige.
- De 8 oplevelser dækker de mest almindelige aktiviteter og formål med besøg i rekreative områder.
- De 8 oplevelser sætter fokus på oplevelsen fremfor form, faciliteter og funktioner.
- Kortlægning af oplevelser sker gennem registreringer på stedet.
- Hjælperedskaber til kortlægning er kuglepen og udprint af luftfoto.
- Resultatet af kortlægning kan gengives grafisk og integreres i GIS.
- Supplerende oplysninger i form af fotos og beskrivelser er vigtige for formidlingen af de rekreative oplevelser.
- En oplevelse har først rekreativ værdi når den 'matcher' brugerens præferencer.
- De 8 oplevelser er overvejende et ekspert-sprog og ikke direkte egnet til bruger/borgerdialog.

kortlægning af rekreative oplevelser i grønne områder kan anvendes i planlægning i park- og naturforvaltningen. Undersøgelsen har omfattet tre workshops med deltagelse af forskere, studerende og park- og naturforvaltere. Erfaringer fra tilsvarende workshops i Göteborg og Sheffield har også været inddraget. Hver workshop har omfattet afprøvning af praktisk kortlægning samt gruppearbejde og diskussioner omkring anvendelsen i en planlægningssituation. 2 delrapporter er udarbejdet for henholdsvis Skt. Jørgens Park i Odense og Kastrup Fort i København.

En del af det metodiske ud-

gangspunkt har været rapporten 'Natur og Sundhed' fra Skov & Landskab. Projektet har øget de deltagende kommunernes forståelse for, hvordan borgernes rekreative oplevelser kan tænkes ind i planlægningen og forvaltningen af byens grønne områder. En metode baseret på et oplevelsesperspektiv sætter fokus på rekreative oplevelsesmuligheder og -værdier i parker og grønne områder.

Hovedkonklusionen er, at det kan være nyttigt at italesætte de rekreative oplevelser i grønne områder. Ofte tænkes oplevelser ind i form af funktioner, som kælebak-

ker, blomsterbede, soppebassiner og grills. Kortlægningen af rekreative oplevelser indeholder dog en mere systematisk og underbygget tilgang. Derved bidrager kortlægningen af rekreative oplevelser med et væsentligt lag af information til brug i den daglige forvaltning og planlægning. Samtidig er det kommunernes oplevelse, at der stadig mangler en del metodeudvikling før værktøjet er umiddelbart brugbart. Derimod kan der påpeges en række delværktøjer og vigtige temaer og spørgsmål, der bør indgå i den enkelte planlægningssituation.

Hvad er oplevelser?

En oplevelse er en umiddelbar mental og kropslig tilstand, som vi efterfølgende husker som noget særligt. For det enkelte menneske afhænger oplevelsen af sansninger, følelser, sindsstemning, tanker eller eftertanker. En oplevelse er derfor i første omgang ikke et sprogligt fænomen. En oplevelse kan derfor ikke nødvendigvis 'fanges' i et ord eller en enkelt sætning. Det kan derfor være en udfordring at videreformidle og finde en fælles forståelse af hvad indholdet er, i det vi oplever.

Miljøpsykologien beskæftiger sig med hvordan vi sanser, oplever, påvirkes og forstår vores omgivelser. Svensk forskning har igennem de sidste 25 år indkredset en række vigtige oplevelser, der har

sammenhæng med det moderne bymenneskes besøg i rekreative grønne områder. I dag taler man om 8 hovedtyper af rekreative oplevelser, der danner rammen om vores besøg i rekreative grønne arealer. De 8 hovedtyper er kort gengivet i tabel 1.

Kortlægning af oplevelser

Kortlægningen af oplevelser i et grønt område foregår i flere trin. Først skal der være enighed om fortolkningen af oplevelserne samt på hvilket niveau der skal kortlægges. For eksempel kan kortlægningen ske inden for rammen af et enkelt grønt område eller på et mere overordnet niveau (for eksempel bydel). Den konkrete kortlægning afhænger af blandt andet af, hvilken byskala man arbejder med – om man fokuserer overordnet på en bydel eller om man er inde i den enkelte park. Detaljeringsniveauet kan således være forskelligt, afhængigt af formålet med kortlægningen.

Dernæst skal selve oplevelserne og deres styrke kortlægges. Det er her vigtigt at opnå en ensartet fortolkning i kortlægningen, hvor der er skabt enighed og accept om forståelsen af oplevelserne. Dette kan ske for eksempel ved at en gruppe af medarbejdere sammen kortlægger et grønt område evt. gennem flere besøg og løbende taler sammen herom. Vurderingen og tolkningen af de enkelte oplevelser kan ligeledes variere alt afhængig af, hvem der læser og kortlægger oplevelserne. Uddannelse, erfaring, formålet med kortlægningen, natursyn og åbenhed overfor nye perspektiver er således faktorer, som kan have indflydelse på, hvordan oplevelserne læses og tolkes. Det er imidlertid kommunernes erfaring, at det muligt at skabe konsensus om forståelsen af oplevelserne ved diskussion og en fælles introduktion til kortlægningen.

Af praktiske årsager kan det

være en fordel at inddele et område i prædefinerede 'rum', hvori en eller flere oplevelser registreres. Oplevelser optræder dog i sig selv som afgrænsende i et grønt område for eksempel i form af 'oplevelseszoner'. Sådanne zoner kan overlappe hinanden eller en mindre zone kan være indeholdt i en større zone eller et mere overordnet fysisk rum. Værktøjerne til selve kortlægningen er kuglepen og print af luftfoto. Oplevelser og

Datatabel: Kastrup Fort

Datatabel med registrering af oplevelser i de forskellige oplevelsesrum/zoner. Datatabellen giver et overblik over hvilke oplevelser, der er til stede i Kastrup Fort. De enkelte rum/zoner er nærmere uddybet med beskrivelser og fotos i en delrapport fra projektet.

Kortlagte zoner/rum og oplevelser på Kastrup Fort								
Zone	Oplevelser							
	Fri Natur	Artsrige	Fredfyldte	Rumlige	Tryk udfoldelse	Fri udfoldelse	Sociale	Kulturelle
1	-	-	-	1	-	-	1	-
2	-	-	-	1	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-	-	-
4	1	1	2	1	-	-	-	-
5	-	1	-	-	-	-	-	-
6	-	-	-	-	-	1	-	1
7	-	-	-	-	-	1	1	-
8	-	-	1	-	-	-	-	-
9	1	-	-	-	1	-	1	-
10	-	-	1	-	1	-	1	-
11	-	-	-	1	-	-	-	-
12	-	-	-	1	-	-	-	-
13	-	-	2	1	-	-	-	-
14	-	-	2	1	-	-	-	-
15	-	-	2	2	-	-	-	-
16	-	-	-	-	-	1	1	-
17	1	1	-	1	-	-	-	-
18	-	-	2	-	1	-	-	-

Farvekodning for oplevelser:

1 Svag

2 god

3 stærk

- Ikke til stede

Tabel 1 – Hovedtyper af oplevelser i rekreative arealer

Navn	Beskrivelse / fortolkning	Vigtige karakteristika
Fri Natur	Oplevelse af det fritvoksende, urørte, vitale, et møde med naturen på dens egne præmisser.	Ingen synlige faciliteter, ingen synlig urbanitet eller støjpåvirkning. 'Fri natur'
Artsrige	Oplevelse af rigdom på planter, insekter og dyr.	Tilstedeværelsen af forskellige eller særlige planter, insekter og dyr. Fx for eksempel blomster, svampe eller bæver.
Fredfyldte	Oplevelse af en uforstyrret 'ro og fred', at være alene i sikkerhed og tilbagetrukket og at være i ét med naturen/omgivelserne.	Ingen kunstig støj (fx for eksempel fra transport), få eller ingen andre mennesker, ingen affald, Ingen cykelstier/transportveje m.m. 'Åndehul'
Rumlige	Oplevelse af indtræden i et selvstændigt og afgrænset univers.	Helhed, forbundenhed, harmoni, Ingen gennemskæringer af fx for eksempel stier/veje. Findes i forskellige former: fx for eksempel en 'sal af bøgeskov' eller den 'åbne horisont ved vandet'.
Tryk udfoldelse	Oplevelse af trykke og givne rammer og faciliteter for udfoldelse og leg sammen med andre mennesker.	Afgrænset og overskueligt rum, fx for eksempel indrammet af træer, buske eller hegn. Legeredskaber, bænke/borde, møde med husdyr/kæledyr. 'Legeplads'.
Fri udfoldelse	Oplevelse af åbne og frie rammer for udfoldelse og aktivitet.	Åbne og tilgængelige robuste arealer (fx for eksempel græsflader/grusbaner/boldbaner), understøttende faciliteter (omklædningsrum m.m.). 'Fælled'
Social	Oplevelse af en organiseret og underholdende scene og samvær med andre mennesker.	Faciliteter, services og aktiviteter, såsom kiosk, restaurant, bænke, borde, grill, spil m.m., god belysning, 'opholdssteder' 'Social scene'.
Kultur	Oplevelse af det dyrkede, menneskeskabte og formede præg af vores kultur og historie.	Skulpturer, statuer, springvand og kanaler, blomster og beskårne buske og vækster. 'Historisk bypark'

Registrering af oplevelser: 0: ikke til stede, 1: svag oplevelse, 2: god oplevelse, 3: fuld oplevelse

Definitioner tilpasset fra Grahn & Stigsdotter 2010

rum/zoner indtegnes på luftfotoet. I forbindelse med kortlægningen kan der tages noter og fotos som dokumentation for fortolkningen.

Efterfølgende kan de kortlagte oplevelser og rum/zoner opsættes i en datatabel. Den grafiske gengivelse kan ske for eksempel i form af temakort (8 individuelle kort med gengivelse af hver oplevelse med en farve) eller i form af overlappende 'zonekort' (for eksempel med markering af oplevelseszoner). Kortlægningen kan endeligt indarbejdes i GIS.

Samlet set er det en 'fortolken-

de' metode, der er beskrevet her. Det betyder at de 8 hovedtyper af oplevelser skal aflæses og fortolkes i den konkrete sammenhæng et grønt område indgår i. For eksempel vil det være sammenhænge, kontrasterne og forskellene i et område, der er med til at definere oplevelserne frem for idealbilleder af den enkelte oplevelse (for eksempel Norske fjelde som ideal for oplevelsen af Fri Natur). Samtidig kan et idealbillede være en hjælp til at definere den indre kvalitet i en oplevelse.

Metoden er ikke fuldstændig,

men tilbyder et sprog og en systematik, som gør det muligt at reddegøre for, hvilke oplevelser der findes og i hvilket omfang i findes. En kortlægning af oplevelser kan dog ikke stå alene, men må suppleres med øvrige analyser af byens/bydelens øvrige tilbud, barrierer og adgangsveje, registrering af faciliteter, inventar, beplantning m.m.

Hvilken 'værdi' har oplevelserne?

Hvis værktøjet skal bruges fremadrettet i planlægning og udvikling af arealerne, bør kortlægningen kob-

les sammen med en afdækning af de besøgendes brug og præferencer. Den rekreative 'oplevelsesværdi' opstår, når de mulige oplevelser i et grønt område 'matcher' med borgernes brug og præferencer. Dermed dog ikke sagt, at dette match er ligetil – parker både kan og skal tilbyde overraskelser, som ikke nødvendigvis er et direkte resultat af tilbud og efterspørgsel.

Det er kommunernes umiddelbare oplevelse, at de 8 oplevelser, som de er beskrevet i metoden, ikke er egnede til at indgå direkte i en dialog med besøgende og bor-